

Development of a Comprehensive Information Disclosure Framework in Credit Institutions through Meta-synthesis Method

Mohammad Moradi¹, Raziye Bordonbar²

Received : 2019/07/31
Approved: 2019/11/25

Research Paper

Abstract

Information disclosure is a multilateral concept and comprises disclosure of information in different financial, corporate governance, and more areas. The main objective of the study is providing a comprehensive disclosure framework in credit institutions through review of valid papers and localization of the disclosure components, taking into account the country's conditions and the law for usury-free banking. To do so, a combination of qualitative and quantitative methods is applied. First, the initial disclosure framework for credit institutions is extracted using the review of relevant literature and applying the meta-synthesis method. Then, through interviews with 16 banking experts and analyzing the obtained data, the framework derived from the previous step is completed and localized. According to the research findings, disclosure of items such as recovery and resolution plan, the amount of directed credits from the government, and so on will contribute to banking industry efficiency.

Keywords: Information disclosure, Credit Institutions, law for Usury-free Banking.

JEL Classification: M41, M21.

DOI: 10.22051/jera.2019.27160.2475

¹ Assistant Professor, Department of Accounting Faculty of Management at University of Tehran, Tehran, Iran, Corresponding Author , (moradimt@ut.ac.ir)

² Ph. D. Student of Accounting at University of Tehran-Alborz Campus, Tehran, Iran, (rbordonbar@ut.ac.ir)

<https://jera.alzahra.ac.ir>

تدوین چارچوب جامع افشای اطلاعات در موسسات اعتباری با استفاده از روش فراترکیب

محمد مرادی*، راضیه بردبار**

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۵/۰۹

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۹/۰۴

مقاله پژوهشی

چکیده

افشای اطلاعات مفهومی چندوجهی به شمار می‌رود و شامل افشای اطلاعات در زمینه‌های مختلف نظیر مالی، حاکمیت شرکتی و زیست محیطی می‌باشد. هدف اصلی تحقیق، ارائه چارچوب جامع افشای اطلاعات از طریق بررسی مقالات معتبر داخلی و خارجی و بومی‌سازی مؤلفه‌های افشا با توجه به شرایط محیطی کشور و قانون عملیات بانکی بدون ربا می‌باشد. بدین منظور از روش‌های کیفی و کمی بهره گرفته شده است. به این ترتیب که ابتدا با استفاده از بررسی ادبیات موضوع و استفاده از روش فراترکیب، چارچوب اولیه افشا برای موسسات اعتباری استخراج گردید و سپس از طریق مصاحبه با ۱۶ خبره بانکی، داده‌های حاصل از مصاحبه با روش تحلیل تم بررسی شد. چارچوب استخراجی از مرحله قبل، متناسب با محیط کشور تکمیل و بومی‌سازی شده است. براساس یافته‌های تحقیق، افشای مواردی مانند طرح علاج و افشای مبلغ تسهیلات تکلیفی از سوی دولت به کارایی سیستم بانکداری کمک می‌کند.

واژه‌های کلیدی: افشای اطلاعات، موسسات اعتباری، قانون عملیات بانکی بدون ربا.
طبقه‌بندی موضوعی: M21، M41.

10.22051/jera.2019.27160.2475:DOI

* استادیار گروه حسابداری دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، (moradimt@ut.ac.ir).

** دانشجوی دکتری حسابداری پردیس البرز دانشگاه تهران، تهران، ایران، (rbordbar@ut.ac.ir).

<https://jera.alzahra.ac.ir>

مقدمه

آغاز هزاره سوم با ر سوابی‌های مالی در سطح بین‌المللی همراه گردیده است. این موضوع نگرانی‌هایی را در ارتباط با کیفیت گزارشگری مالی پدید آورده و انگشت اتهام را به سوی گزارشگری مالی ضعیف نشانه رفته است (مرادی، ۱۳۹۳). علت بخشی از این نگرانی‌ها را می‌توان در ضعف‌های موجود در افشای اطلاعات، جستجو کرد. این امر وابسته به این موضوع می‌باشد که چگونه اطلاعات به طرف‌های مختلف انتقال می‌یابد. از آنجا که سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان دو گروه اصلی استفاده‌کننده برون‌سازمانی از اطلاعات حسابداری به‌شمار می‌آیند، یکی از رسالت‌های اصلی گزارشگری مدیریت و سیستم‌های حسابداری، تهیه و ارائه اطلاعات مربوط، جهت فراهم کردن مبنایی برای تصمیم‌گیری منطقی سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان می‌باشد. بنابراین، توجه ویژه به نیازهای اطلاعاتی این افراد، برای ارائه‌دهندگان اطلاعات حائز اهمیت است (عالیور، ۱۳۶۵).

از جمله صنایع اثرگذار بر اقتصاد کشور، صنعت بانکداری می‌باشد. این صنعت در سنوات اخیر با مشکلات عدیده‌ای در زمینه‌هایی نظیر عدم ترازوی صورت وضعیت مالی، مشکلات نقدینگی و چالش در اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا روبه‌رو بوده‌است. در این راستا یکی از اصول بدیهی که برای تحول نظام بانکداری کشور لازم است و نقش حیاتی در اجرای صحیح قانون عملیات بانکی بدون ربا دارد، اصلاح نظام حسابداری بانک‌هاست.

اصلاح نظام حسابداری بانک‌ها مستلزم تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی متناسب با عملیات بانکی بدون ربا است که بر اساس قانون بر عهده سازمان حسابرسی می‌باشد. بانک‌ها مکلف بوده‌اند نظام حسابداری و گزارشگری خود را در چارچوب استانداردهای حسابداری رایج که سازگاری چندانی با عملیات بانکی بدون ربا ندارد، اجرا کنند و از آنجایی که حسابداری تابع شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محیط فعالیت است باید متناسب با این شرایط تطبیق داده شود. همچنین یکی از دلایل اجرا نشدن صحیح قانون عملیات بانکی بدون ربا این است که در این قانون، نظام حسابداری مورد نیاز بانکداری بدون ربا در نظر گرفته نشده و اهرم‌های لازم برای نظارت و اجرای درست آن پیش‌بینی نشده است (عبداللهی و همکاران، ۱۳۹۶).

از طرف دیگر در سنوات اخیر بانک مرکزی اقدام به ارائه صورت‌های مالی نمونه در راستای همسوسازی صورت‌های مالی مؤسسات اعتباری داخل کشور با استانداردهای حسابداری بین‌المللی نموده است. اما چارچوب جامعی برای افشای اطلاعات در مؤسسات اعتباری کشور ارائه نشده است. همچنین صورت‌های مالی نمونه مذکور نیاز به بازبینی داشته و از سوی بانک مرکزی و نهادهای زیربط، سالانه به روزرسانی شده است. لذا در این تحقیق به تدوین چارچوب جامع افشای اطلاعات برای مؤسسات اعتباری با تأکید بر قانون عملیات بانکی بدون ربا پرداخته می‌شود تا اقلام بااهمیتی که تاکنون در افشای اطلاعات مغفول مانده‌اند اما برای تصمیمات استفاده‌کنندگان دارای اهمیت می‌باشند، مشخص شوند.

مبانی نظری پژوهش

از نظر اسوانسا (۱۹۹۸)، اصل افشای یکی از اصول حسابداری است که بر کلیه جوانب گزارشگری مالی تأثیر دارد. اصل افشای ایجاب می‌کند که کلیه واقعاتی‌های با اهمیت مربوط به رویدادها و فعالیت‌های مالی واحد تجاری به شکل مناسب و کامل گزارش شود. بر اساس این اصل، صورت‌های مالی اساسی باید حاوی تمامی اطلاعات با اهمیت، مربوط و به‌موقع بوده و این نوع اطلاعات به‌گونه‌ای قابل فهم، کامل و به‌نحو مناسب در اختیار گروه‌های مختلف استفاده‌کننده قرار گیرد. گزارشگری و افشای اطلاعات، مهم‌ترین ابزارهایی هستند که شرکت‌ها برای ارتباط با سهامداران بکار می‌برند. افشای در صورتی که به واسطه یک منبع مقرراتی و وضع‌کننده قوانین الزامی شده باشد، افشای اجباری گفته می‌شود و در صورتی که افشای اطلاعات تحت تأثیر قوانین خاصی نباشد و توسط شرکت به صورت اختیاری انجام شود، افشای اختیاری تلقی می‌شود (ولی پور و همکاران، ۱۳۹۳).

بررسی نتایج پژوهش چونگ و همکاران (۲۰۱۰)، امایما و همکاران (۲۰۰۹)، آیت‌ریدیس (۲۰۰۸)، لانگ و لاند هولم (۲۰۰۰)، ورکچیا (۲۰۰۰)، فخاری و محمدی (۱۳۸۸) و ملکیان (۱۳۷۷) نشان می‌دهد که افشای اطلاعات همواره از مهم‌ترین عوامل کاهش مشکلات نمایندگی و عدم تقارن اطلاعات می‌باشد. همچنین روش‌های افشای اطلاعات یک شرکت را می‌توان به‌عنوان مکانیزمی در حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران خارجی در نظر گرفت و این امر سبب می‌شود تا عدم تقارن اطلاعاتی کمتر به وجود آید و هزینه نمایندگی کاهش یابد. عدم تقارن اطلاعاتی دارای پیامدهای نامطلوب متفاوتی از قبیل افزایش هزینه‌های معاملات،

ضعف بازار، نقدینگی پائین و به طور کلی کاهش سود حاصل از معاملات در بازار سرمایه خواهد شد. این پیامدهای نامطلوب را می توان با افشا و شفافیت اطلاعات مالی به منظور کاهش عدم تقارن اطلاعات تعدیل نمود (فخاری و محمدی، ۱۳۸۸).

از جمله صنایع مهم در اقتصاد کشور صنعت بانکداری است. فلسفه وجودی بانک ها این است که به تولید و توزیع ثروت و به رشد و توسعه اقتصادی در کشور کمک نمایند. بدین ترتیب که وجوه لازم را از سرمایه داران کوچک و پس انداز کنندگان گرفته، جمع آوری نموده و به کسانی که می خواهند عملیات اقتصادی انجام دهند، یا فعالیت اقتصادی خود را توسعه دهند، وام داده و تسهیلات لازم را در اختیار آنها قرار می دهد (جمشیدی، ۱۳۹۱). به عبارت دیگر بانک ها پس اندازهای موجود را برای مقاصد مفید بکار می گیرند. عملکرد بانک ها در زمینه موضوع تجهیز منابع در بانکداری متداول (ربوی) و بانکداری بدون ربا تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند و وجه تمایز آنها در آن است که بانکداران در این دو سیستم، رفتار و دیدگاه متفاوتی را با موضوع دارند. بدین ترتیب که شاخص اصلی بانکداری کلاسیک (ربوی) استفاده از نرخ بهره در تنظیم روابط خود با دارندگان سپرده بوده که این شیوه را بانکداری ربوی گویند. در حالی که در بانکداری بدون ربا، حاکمیت با ضوابط و معیارهای اسلامی است و بر همین اساس روابط بانک و سپرده گذاران به صورت وکیل و موکل است که نتیجه آن تقسیم سود حاصل از بکارگیری این منابع در عقود اسلامی بین بانک و سپرده گذاران می باشد. لذا اهمیت افشای اطلاعات و کیفیت گزارشات ارائه شده در صنعت بانکداری، دارای حساسیت بیشتری نسبت به سایر صنایع می باشد (صدیقی، ۱۳۹۴). به علاوه بدلیل اثرپذیری بیشتر این صنعت از قوانین، دستورالعمل ها و شرایط نسبت به سایر صنایع، در صورت مواجهه با مشکل، اقتصاد کشور را نیز با مشکل مواجه می سازد. از طرفی این صنعت با مشکلاتی نظیر ناترازی صورت های مالی بانک ها، انجماد دارایی ها، بدهی های معوق و رقابت ناسالم بر سر نرخ سود روبه رو است که بر اجرای سیستم بانکداری بدون ربا نیز سایه می افکند. لذا یکی از راه های اصلاح مسیر، اجرای اصلاحات ساختاری از طریق منابع مالی و ابزارهای اجرایی می باشد. در این راستا یکی از ابزارهای اجرایی که می تواند به بهبود وضعیت بانک ها کمک نماید، نظارت بر افشای اطلاعات دقیق، به موقع و متناسب است که از این طریق، همزمان با

کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت بنگاه و استفاده‌کنندگان، می‌تواند به مشروعیت بخشی فعالیت آنها نیز کمک شایانی نماید.

بررسی‌ها نشان می‌دهد، در پژوهش‌های داخلی، علی‌رغم اهمیت بالای موضوع افشای اطلاعات، به مسئله تدوین چارچوب افشای اطلاعات در صنعت بانکداری و همچنین در نظر گرفتن شرایط محیطی ایران توجه نشده است. لذا به دلیل اهمیت بالای صنعت بانکداری در اقتصاد کشور، هدف این تحقیق ارائه چارچوب افشای اطلاعات در موسسات اعتباری کشور با محوریت قانون عملیات بانکی بدون ربا می‌باشد. در تهیه چارچوب افشای اطلاعات، منظور محققان از افشای کل ارقام افشا از جمله ارقام متعارف و ارقام اسلامی و قانونی می‌باشد.

پیشینه تجربی پژوهش

پژوهش‌های متعددی در حوزه افشای اطلاعات انجام شده است. برخی محققان به بررسی افشای اختیاری و اجباری پرداخته‌اند و برخی دیگر به پیامدهای افشای اطلاعات پرداخته‌اند. گروهی از پژوهش‌های حوزه افشای اطلاعات یک یا چند دسته از مؤلفه‌های افشای اطلاعات را مورد بررسی قرار داده‌اند و اقدام به دسته‌بندی افشای اطلاعات در ابعاد مختلف نظیر افشای مالی، زیست محیطی، اسلامی، اطلاعات راهبردی کرده‌اند.

بامن و نیر (۲۰۰۴)، به بررسی ارتباط بین افشای اطلاعات بیشتر و نوسانات قیمت سهام در بانک‌ها پرداخته‌اند. این محققان در پژوهش خود اطلاعات ریسک مرتبط با حوزه بانکداری را به ریسک بازار، ریسک نقدینگی، ریسک اعتباری و ریسک نرخ بهره دسته‌بندی کرده‌اند.

شائول حمید (۲۰۰۴) در تحقیق خود چنین استدال می‌کند که افشای نظارت بر شریعت، یکی از اهداف اساسی حسابداری اسلامی است. بنابراین این اطلاعات اگر چه ممکن است الزامی نباشد، اما از دیدگاه اسلامی، باید به صورت داوطلبانه افشا شوند.

اوساما و فاطیما (۲۰۱۰)، در پژوهشی به بررسی افشای داوطلبانه در شرکت‌های تحت نظارت شریعت در بورس مالزی پرداخته‌اند. اطلاعات افشا شده از دیدگاه این محققان شامل اطلاعات عمومی، اطلاعات چشم‌انداز آتی، اطلاعات تحقیق و توسعه، تحصیل و توقف می‌باشد.

شریف (۲۰۱۵) در تحقیق خود یکی از دسته‌های اصلی افشا را افشاهای مالی می‌داند. از نظر وی افشاهای مالی شامل اقلامی نظیر صورت‌های مالی دارای قابلیت مقایسه، افشای واحد پولی مورد استفاده برای اندازه‌گیری‌های حسابداری، افشای رویه‌های حسابداری مهم، افشای عایدات و مخارج ممنوع شده بوسیله شریعت، افشای ریسک‌های مربوط به دارایی‌ها و بدهی‌ها، افشای رویدادهای احتمالی، افشای تغییرات در رویه‌های حسابداری، ارائه و افشای وضعیت مالی، ارائه و افشای صورت سود و زیان، افشای جریان‌ات نقد، صورت تغییرات در حقوق صاحبان سهام، صورت تغییرات در سرمایه‌گذاری‌های محدود شده، افشای صورت منابع و مصارف وجوه زکات و صدقات، افشای منابع و مصارف وجوه و وام‌ها (قرض الحسنه) می‌باشند.

دلقندی (۱۳۷۶) در پژوهشی به بررسی ساختارهای مالی و حسابداری عملیات بانکی بدون ربا پرداخته است. وی ضمن بررسی منابع بانک‌ها و نحوه محاسبه و توزیع سود بین سپرده‌گذاران، به این نتیجه رسیده که عملیات حسابداری بانک‌ها در محاسبه و ثبت سود پرداختی به سپرده‌گذاران کامل قانون را رعایت نکرده‌اند. همچنین نتایج تحقیقات آنها نشان می‌دهد که در تسهیلات اعطایی با نرخ سود ثابت سود مورد احتساب واقعی نبوده و عملیات اجرایی و نظارتی بانک در مورد این بود ضعیف و برخی ثبت‌های حسابداری با ماهیت اجرایی عقود همخوانی ندارد.

طبق نظر یوسفی و اسماعیلی (۱۳۸۶)، از دیگر بخش‌های افشای اطلاعات که مورد بررسی پژوهشگران قرار گرفته است، افشای اطلاعات مربوط به مدیریت ریسک می‌باشد. منظور از ریسک هر نوع وقایعی است که می‌تواند به نوعی تأثیر منفی بر سرمایه و درآمدهای واحد تجاری داشته باشد.

صدیقی (۱۳۹۴) به پژوهشی با موضوع سطح افشا و عوامل تعیین‌کننده آن در بانک‌ها با تأکید بر سازوکارهای راهبری شرکتی و محوریت اسلامی پرداخته است. او در تحقیق خود به این موضوع می‌پردازد که تا چه حد بانک‌های ایران به مقوله افشا جهت نشان دادن شفافیت در گزارشات سالانه خود توجه دارند و افشا در بانک‌های ایران تا چه حد مطابق با شریعت و همگام با اصول اسلامی می‌باشد. تحقیق او نشان می‌دهد که وضعیت افشا در سیستم بانکی در بخش معیارهای اسلامی در حدود ۴۴٪ می‌باشد.

حاجیان و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود به ارائه شاخص رتبه‌بندی شفافیت اطلاعاتی برای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار پرداخته‌اند. در این پژوهش صنعت بانکداری مورد توجه نبوده و سایر صنایع مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در عین حال طبقه‌بندی و مؤلفه‌های افشا در مواردی که در موسسات اعتباری با سایر صنایع مشابه است، دارای هم‌خوانی می‌باشد.

نتاج و همکاران (۱۳۹۷)، در تحقیقی به بررسی تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک‌ها با تأکید بر نقش تعدیل‌کنندگی کیفیت افشا پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد که کیفیت حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک‌ها تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

بررسی ادبیات حوزه شاخص‌های افشا و اندازه‌گیری سطح افشای اطلاعات نشان می‌دهد، در ایران سطح افشاء اطلاعات عمدتاً متوجه افشای اجباری در استانداردهای حسابداری ایران می‌باشد و تحقیق درباره سطح افشای اختیاری هنوز در ابتدای کار قرار دارد. بعلاوه علی‌رغم اجرایی شدن قانون عملیات بانکی بدون ربا و ارائه صورت‌های مالی نمونه جدید برای بانک‌ها از سوی بانک مرکزی از سال ۹۴ و اهمیت این صنعت در اقتصاد کشور و مشکلاتی که موسسات اعتباری با آن مواجه هستند، به نظر می‌رسد تحقیقات اندکی در زمینه ارائه چارچوب افشا و وضعیت افشا در صنعت بانکداری، صورت پذیرفته است. لذا ارائه چارچوبی جامع برای افشا در این صنعت ضروری تلقی می‌گردد تا سازمان‌هایی نظیر بانک مرکزی و سازمان بورس را در شناسایی ضعف‌ها و نقایص موجود در زمینه افشای اطلاعات و همچنین ارائه رهنمودهای دقیق برای بهبود سطح افشا در صنعت بانکداری، یاری رساند. همچنین این تحقیق، بخشی از خلأ پژوهشی موجود در زمینه ارائه چارچوب افشا با رویکرد به قانون عملیات بانکی بدون ربا را برای محققان پوشش می‌دهد.

سوال پژوهش

با توجه به مبانی نظری و هدف اصلی تحقیق حاضر که ارائه چارچوبی برای افشای اطلاعات در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری کشور می‌باشد، سوال تحقیق به این صورت مطرح شده است: مؤلفه‌ها و اجزای تشکیل‌دهنده چارچوب جامع افشای اطلاعات در مؤسسات اعتباری با محوریت قانون عملیات بانکی بدون ربا، کدامند؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش‌های کیفی شامل گردآوری و تحلیل داده‌های کیفی و سپس تفسیر یافته‌های کیفی می‌باشد. این پژوهش نیز با توجه به رویکرد تحلیل تم در دسته پژوهش‌های کیفی قرار می‌گیرد. برای شناسایی مؤلفه‌ها و اجزای تشکیل‌دهنده چارچوب جامع افشای اطلاعات در بانک‌ها و موسسات اعتباری از روش فراترکیب استفاده شده است. فراترکیب، مرور یکپارچه ادبیات کیفی موضوع موردنظر و تجزیه و تحلیل داده‌های ثانویه و اصلی از مطالعات منتخب نیست، بلکه تحلیل یافته‌های این مطالعات است. فراترکیب، ترکیب تفسیر تفسیرهای داده‌های اصلی مطالعات منتخب است. همچنین در این پژوهش جهت بومی‌سازی چارچوب افشا، داده‌های موردنیاز از طریق مصاحبه با خبرگان جمع‌آوری و نهایتاً از طریق تحلیل تم طبقه‌بندی و تفسیر داده‌ها صورت گرفته است.

در این تحقیق، گام‌های دنبال شده در روش فراترکیب، براساس روش هفت مرحله‌ای سندولوسکی و باروسو (۲۰۰۷) و به شرح زیر اجرا شده است:

- ۱) تنظیم سوال پژوهش
- ۲) مرور ادبیات به شکل سیستماتیک
- ۳) جستجو و انتخاب متون مناسب
- ۴) استخراج اطلاعات متون
- ۵) تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی
- ۶) کنترل کیفیت
- ۷) ارائه یافته‌ها

جامعه و نمونه پژوهش

در این پژوهش از مقالات نمایه شده رشته حسابداری در آی اس آی شامل قسمت جی سی آر، امرالد، الزویور، تیلور و فرانسیس، اسپرینگر و همچنین مجلات علمی و پژوهشی داخلی،

کلیه گزارشات تهیه شده در مورد بانکداری در بانک مرکزی، پژوهش‌شکده پولی و بانکی و موسسه عالی بانکداری استفاده می‌شود.

جستجوی مقاله‌ها در حدفاصل خرداد تا مهر ۹۷ انجام شده و نتایج در مهرماه استخراج گردیده است. در جواب پارامترهای جستجو، کلیه مقالات به زبان فارسی و انگلیسی، منتشره از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۸، دارای روش کیفی، دارای موضوع مرتبط با شاخص‌های افشای اطلاعات در حسابداری و همچنین برخوردار از اعتبار کم مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس در مرحله دوم ادبیات موجود براساس جامعه مطرح شده در تحقیق، به‌طور سیستماتیک و براساس واژه‌های کلیدی افشای مالی، افشای حاکمیت شرکتی، افشای اجتماعی شرکت‌ها، افشای ریسک، افشای داوطلبانه، افشای بانک‌ها، گزارشگری اجتماعی، گزارش‌های بانک‌های اسلامی و معادل انگلیسی این اصطلاحات استخراج گردیده است. در این پژوهش پایگاه‌های علمی مختلف براساس واژه‌های مورد نظر بررسی شد که در نهایت ۱۸۸۷ مقاله دریافت گردید. در مرحله بعدی انتخاب مطالعات انجام می‌گیرد. در این مرحله مقالات استخراجی براساس عنوان، چکیده، کلیدواژه‌ها و متن چندین بار مورد بازبینی قرار گرفته‌است. در هر بازبینی، بخشی از مطالعات از فرآیند فراترکیب خارج می‌گردد. کل مقاله‌های یافت شده در ارتباط با کلید واژه‌های اولیه و نهایی ۱۸۸۷ مورد بود که از این تعداد ۱۳۱۰ مورد به دلیل نامربوط بودن عنوان رد شد. ۳۹۳ مورد به دلیل عدم ارتباط چکیده حذف شد و ۱۴۸ مورد به دلیل بررسی محتوا و نامربوط بودن با موضوع تحقیق رد شد و در نهایت ۳۶ مورد از مقالات به‌عنوان نمونه پژوهش، مورد ارزیابی قرار گرفت. با استفاده از ابزاری به نام برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی یا همان ابزار کنترل کیفیت روبریک، کیفیت روش شناختی مقالات (روایی) ارزیابی شد. لذا از این طریق، مقاله‌های باقی مانده ارزیابی و ۵ مورد از این مقالات به دلیل عدم کسب امتیاز حذف و نهایتاً ۳۱ مورد مقاله جهت انجام فرآیند فراترکیب به شرح نگاره ۱ مورد بررسی قرار گرفت.

نگاره (۱): مقالات منتخب

پایگاه انتشار	نویسنده	عنوان	ردیف
semanticscholar	Sherif (2015)	Accountability Practices of Islamic Banks: A Stakeholders' Perspective	۱
springer	Yasmin & others (2013)	Communicated Accountability by Faith-Based Charity Organisations	۲
springer	Katmon & others (2017)	Comprehensive Board Diversity and Quality of Corporate Social Responsibility Disclosure: Evidence from an Emerging Market	۳
researchgate	Abdul Rahman & others (2014)	Corporate Ethical Identity Disclosures: The Perceived, the Publicized and the Applied in Islamic Banks	۴
semanticscholar	Htay (2012)	Corporate Governance and Strategic Information Disclosure in Malaysian Listed Banks: Panel Data Analysis	۵
virtusscholar	Abdul Hamid (2004)	Corporate social Disclosure by banks and finance companies: Malaysian	۶
wiley	Haniffa & Cooke (2000)	Culture, corporate governance and disclosure in malaysian corporations	۷
semanticscholar	Rahman & others (2016)	Determinants of Ethical Identity Disclosure in Islamic Banks: An Analysis of Practices in Bahrain and Malaysia	۸
jstor	Botosan (1997)	Disclosure Level and Cost of Equity Capital	۹
wiley	Poshakwale & Courtis (2005)	Disclosure Level and Cost of Equity Capital: Evidence from the Banking Industry	۱۰
semanticscholar	Baumann & Nier (2004)	Disclosure, Volatility, and Transparency: An Empirical Investigation into the Value of Bank Disclosure	۱۱
springer	Haniffa & Hudaib (2007)	Exploring the ethical identity of Islamic financial institutions via communication in the annual reports	۱۲
virtusscholar	Yaftian & others (2012)	Social reporting in the annual reports of iranian listed companies	۱۳
semanticscholar	Zubairu & others (2011)	Social reporting practices of islamic banks in Saudi arabia	۱۴
virtusscholar	Hossain & Taylor (2007)	The empirical evidence of the voluntary information disclosure in the annual reports of banking companies: the case of Bangladesh	۱۵
semanticscholar	Abeywardana & Panditharathna (2016)	The Extent and Determinants of Voluntary Disclosures in Annual Reports: Evidence from Banking and Finance Companies in Sri Lanka	۱۶

ردیف	عنوان	نویسنده	پایگاه انتشار
۱۷	The Impact of Social and Economic Development on Corporate Social and Environmental Disclosure in Hong Kong and the U. K	Ze Zheng Xiao & others (2005)	elsevier
۱۸	The impact of voluntary disclosure on cost of equity capital estimates in a temporal setting	Kristandl & Bontis (2007)	emerald
۱۹	The Integration of Disclosure of Islamic Social Reporting (ISR) in Islamic Bank Financial Statements	Sugianto & Nurlaila Harapan (2017)	researchgate
۲۰	The level of risk disclosure in listed banks: Evidence from Saudi Arabia	Al-Maghzom & Hussainey (2016)	virtusscholar
۲۱	The quality and determinants of voluntary disclosures in annual reports of Shari'ah compliant companies in Malaysia	Ahmed Haji & Mohd Ghazali (2013)	emerald
۲۲	The Relationship between Voluntary Disclosure and Financial Performance of Companies Quoted At the Nairobi Securities Exchange	Mutiva & others (2015)	arcjournals
۲۳	Voluntary disclosure by Shariah approved companies: an exploratory study	Ousama & Fatima (2010)	emerald
۲۴	Voluntary information disclosure in the annual reports of Libian's commercial banks: A longitudinal analysis approach	Hawashe (2016)	eajournals.org
۲۵	ارائه شاخص رتبه بندی شفافیت اطلاعاتی برای شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	حاجیان و همکاران (۱۳۹۷)	پایگاه مجلات دانشگاه خاتم
۲۶	بررسی شفافیت صورتهای مالی بانکها	رحمانی و حسینی (۱۳۹۱)	پایگاه پژوهشکده پولی و بانکی
۲۷	بهبود کیفیت گزارشگری بانکها	علی رحمانی (۱۳۸۶)	پرتال جامع علوم انسانی
۲۸	تأثیر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی بر گزارشگری سالانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران	باغومیان و نقدی (۱۳۹۳)	پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی
۲۹	دستورالعمل الزامات ناظر بر حاکمیت شرکتی در مؤسسات اعتباری	بانک مرکزی (۱۳۹۶)	پایگاه بانک مرکزی
۳۰	صورت‌های مالی نمونه مؤسسات اعتباری	بانک مرکزی (۱۳۹۷)	پایگاه بانک مرکزی

ردیف	عنوان	نویسنده	پایگاه انتشار
۳۱	ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط مؤسسات اعتباری	بانک مرکزی (۱۳۹۳)	پایگاه بانک مرکزی

منبع: یافته‌های تحقیق

اجرای روش فراترکیب

فراترکیب اطلاعات و یافته‌های استخراج شده از مطالعات کیفی دیگر را که با موضوع مرتبط و مشابه هستند، مورد بررسی قرار می‌دهد. در نتیجه، نمونه مورد نظر برای فراترکیب، از مطالعات کیفی منتخب و براساس ارتباط آنها با سوال پژوهش تشکیل می‌شود.

از مزایای روش فراترکیب نسبت به سایر روش‌های پژوهش می‌توان به جامعیت، ایجاد درک عمیق در پژوهشگر، امکان مقایسه و ترکیب مطالعات گذشته و اکتشاف موضوعات نوین اشاره کرد. علت انتخاب این روش برای انجام پژوهش حاضر، جمع‌آوری و ترکیب داده‌های کیفی مستخرج از پژوهش‌های گذشته به شیوه‌ای منسجم و نظام‌مند می‌باشد تا در نهایت بتوان چارچوب جامعی برای افشای اطلاعات در مؤسسات اعتباری را فراهم ساخت. در این مرحله از پژوهش، پس از شناسایی مؤلفه‌ها، با جمع‌بندی و در کنار هم قراردادن این اجزاء، چارچوب مقدماتی افشا ارائه می‌گردد. البته چارچوب استخراج شده می‌بایست با توجه به صنعت بانکداری و همچنین مفهوم عملیات بانکی بدون ربا و شرایط محیطی ایران بومی‌سازی گردد.

در تجزیه و تحلیل داده‌ها مبتنی بر روش فراترکیب، محقق مفاهیم یا تم‌هایی را جست‌وجو می‌کند که مرتبط با سوال تحقیق بوده و در بین مطالعات موجود در فراترکیب پدیدار شده‌اند. زمانی که مفاهیم مشخص شد، محقق با توجه به شباهت مفاهیم، آن‌ها را در دسته‌بندی موضوعی قرار می‌دهد. در گام بعد در راستای کنترل کیفیت رویکرد فراترکیب (پایایی)، از روش مقایسه نظر پژوهشگر با پژوهشگر صاحب نظر دیگر در این زمینه (پژوهشگر دوم) و محاسبه ضریب توافق کاپای استفاده می‌شود. بدین صورت که علاوه بر اینکه محقق در ابتدا اقدام به کدگذاری اولیه و طبقه‌بندی مفاهیم نمود، محقق دیگر نیز همان مفاهیم را مجدداً طبقه‌بندی می‌نماید. در صورتی که کدهای این دو محقق به هم نزدیک باشد، نشان‌دهنده توافق بالا بین این دو کدگذار است و لذا بیان‌کننده پایایی روش فراترکیب می‌باشد. این

ضریب از طریق نرم‌افزار SPSS محاسبه می‌شود و مقدار قابل قبول آن بالای ۰/۶ می‌باشد (موسی خانی و همکاران، ۱۳۹۶). مقدار ضریب کاپا برای این تحقیق ۰/۷۳ می‌باشد. بنابراین از این طریق نیز تحقیق پایا محسوب می‌شود. همچنین با توجه به اینکه کیفیت تحقیق تا حدودی وابسته به کیفیت تحقیقات پیشین است که به‌عنوان داده‌های این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته‌اند و این مطالعات نیز از منابع معتبر علمی استخراج شده‌اند، لذا این تحقیق از این طریق نیز دارای اعتبار می‌باشد. در مرحله نهایی فراترکیب، یافته‌ها ارائه می‌گردد. در این مرحله یک چارچوب اولیه به شرح نگاره ۲ حاصل می‌شود.

نگاره (۲): چارچوب اولیه افشای اطلاعات

ردیف	مقوله	مفهوم
۱	اطلاعات استراتژیک	اطلاعات عمومی
		ماموریت و استراتژی
		رویدادهای اساسی سال گذشته
۲	راهبری شرکتی	اطلاعات هیأت مدیره و کمیته‌های مدیریت
		اطلاعات سهامداران
۳	اطلاعات محیط داخلی و خارجی کسب و کار	اطلاعات مربوط به انواع خدمات و محصولات
		اطلاعات بخش‌های عملیاتی قابل گزارش
		اطلاعات بازار
۴	سرمایه فکری	اطلاعات محیط رقابتی
		سرمایه فکری
۵	افشای اسلامی	بخش انسانی سرمایه فکری
		رعایت الزامات اسلامی
۶	بازار سرمایه	اطلاعات بازار سرمایه
۷	اصول و رویه‌های حسابداری	اهم رویه‌ها و استانداردهای حسابداری مورد استفاده
۸	اطلاعات مربوط به وضعیت مالی و جریان‌ات نقدی	اطلاعات مربوط به دارایی‌ها
		اطلاعات مربوط به بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام
		اطلاعات مربوط به جریان‌ات نقدی و رویدادهای غیر نقدی
		اطلاعات ارزی ترازنامه ای
۹	اطلاعات مربوط به عملکرد مالی	اطلاعات مربوط به درآمدها
		اطلاعات مربوط به هزینه‌ها

مفهوم	مقوله	ردیف
اطلاعات ارزی عملیات		
تحلیل‌ها و تفسیرهای مدیریت	تحلیل و تفسیرهای مدیریت	۱۰
پیش‌بینی‌های مدیریت و مفروضات پشتوانه		
نسبت‌های مالی و تحلیل آنها		
ریسک اعتباری	ریسک‌ها	۱۱
ریسک نقدینگی		
ریسک عملیاتی		
ریسک بازار		
ریسک‌های قانونی و نظارتی		
سایر ریسک‌ها و تحلیل‌های مرتبط		
قوانین و مقررات حاکم بر فعالیت	محیط قانونی و نظارتی	۱۲
وضعیت قانونی و نظارتی موسسه اعتباری		
مسئولیت‌های اجتماعی در برابر ارائه محصول و خدمت	خدمات اجتماعی و فرهنگی	۱۳
اقدامات فرهنگی و خیرخواهانه		
اقدامات مثبت و منفی زیست محیطی	اطلاعات زیست محیطی	۱۴
سایر افشاها	سایر	۱۵

منبع: یافته‌های تحقیق

روش تحلیل تم

در راستای بومی‌سازی چارچوب جامع افشا در تحقیق، از روش تحلیل تم استفاده می‌شود. اطلاعات مورد نیاز برای تحلیل تم از طریق بررسی علمی مربوطه و مصاحبه عمیق با خبرگان بانکی دارای دانش حسابداری، جمع‌آوری می‌گردد. مصاحبه تحقیق حاضر از نوع نیمه ساختار یافته است که در چارچوب یافته‌های حاصل از متون علمی صورت می‌پذیرد. علت استفاده از ابزار مصاحبه برای جمع‌آوری داده‌ها این است که در داخل کشور تحقیقات اندکی در زمینه افشای اطلاعات در موسسات اعتباری صورت پذیرفته است و لذا در این زمینه بهترین منبع اطلاعاتی برای بومی‌سازی چارچوب اولیه، استفاده از نظرات خبرگان می‌باشد. جهت انتخاب مصاحبه‌شوندگان از روش نمونه‌گیری قضاوتی یا نظری از بین افراد دارای دانش حسابداری (دارای حداقل تحصیلات فوق لیسانس در زمینه‌های حسابداری، مدیریت مالی و بانکداری) و

برخوردار از سوابق حرفه‌ای در زمینه‌های حسابداری بانکی، حسابرسی بانکی و گزارشگری بانک‌ها می‌باشند، بهره گرفته شده است. در نهایت پس از ارسال ۲۱ مورد درخواست مصاحبه، ۱۶ نفر در زمینه مصاحبه همکاری کردند. معیار پایان یافتن نمونه‌گیری در این مرحله، رسیدن به نقطه اشباع است. بدان معنا که استفاده از نمونه‌های اضافی، کمکی به تکمیل و مشخص کردن یک مقوله نظری نمی‌کند و نتایج حاصله بعد از آن تغییری ندارد (سرمد و همکاران، ۱۳۸۸).

برای اجرای مصاحبه، علاوه بر تهیه سوالات، اقدام به ارائه یک مقدمه در ارتباط با موضوع و کلیت تحقیق شد که به همراه چارچوب پیشنهادی افشا که مبنای سوالات مصاحبه بود، قبل از مراجعه به هر مصاحبه‌شونده برای آنها ارسال شده است. سپس با سوال‌های چرا، از مصاحبه‌شوندگان خواسته شده تا توضیح بیشتری در دفاع از نظرات خود ارائه کنند. فرآیند مصاحبه طبق روش ۷ مرحله‌ای کوال (۱۹۹۶) انجام شده است. روش کوال به ترتیب شامل: ۱- تعیین موضوع. ۲- طراحی مصاحبه ۳- اجرا ۴- نسخه برداری ۵- تحلیل ۶- تأیید ۷- گزارش. در زمینه اعتبارسنجی مصاحبه‌ها، در اجرای هر مرحله دقت کافی صورت گرفته است تا تحقیق از اعتبار کافی برخوردار باشد. همچنین برای سنجش پایایی مصاحبه‌ها، از روش توافق درون موضوعی دو محقق بهره گرفته شده است. بدین ترتیب که ۳ مورد از مصاحبه‌ها توسط کدگذار دارای آگاهی، کدگذاری شد. سپس در صد پایایی مصاحبه به صورت زیر محاسبه گردید:

$$\text{درصد پایایی} = (\text{تعداد توافقات} * 2) \setminus (\text{تعداد کل کدها}) * 100$$

طبق نظر کوال (۱۹۹۶) در صورتی که ضریب فوق بیش از ۰/۶ باشد، مصاحبه از پایایی برخوردار است. با توجه به اینکه ضریب فوق برای این تحقیق ۰/۸ است، لذا می‌توان گفت که مصاحبه صورت گرفته از اعتبار کافی برخوردار است.

همچنین برای برخورداری مصاحبه‌ها از روایی، در مرحله انتخاب موضوع، مبانی نظری و پیشینه تحقیقات انجام شده در حوزه افشا، دقت لازم لحاظ گردیده و گویه‌های تحقیق بر مبنای مطالعات نظری قبلی ارائه شده است (رضوی زاده و محمدپور، ۱۳۸۹).

پس از جمع‌آوری داده‌های موردنیاز از طریق مصاحبه، تحلیل‌های لازم جهت بومی‌سازی داده‌ها از طریق روش تحلیل تم صورت می‌پذیرد. این تحلیل شامل یک رفت و برگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند. نگارش تحلیل از همان مرحله ابتدا شروع می‌شود (براون و کلارک، ۲۰۰۶).

مراحل شش‌گانه تحلیل تم اجرا شده در تحقیق در ادامه توضیح داده شده‌اند.

مرحله ۱. آشنایی با داده‌ها: در این مرحله نسخه‌های متنی حاصل از مصاحبه‌ها به دقت تکمیل و مورد بررسی قرار گرفت تا بتوان در زمینه یافتن الگوهای لازم جهت اصلاح چارچوب افشا از آنها کمک گرفت.

مرحله ۲. ایجاد کدهای اولیه: نکته مهم در این مرحله این است که همه خلاصه داده‌ها کدگذاری شده و در قالب هر کد مرتب شده‌اند. در این تحقیق کدگذاری به صورت دستی انجام شده است. بدین صورت که برای مصاحبه‌ها از نماد I استفاده شده است و برای هر مصاحبه از شماره ۰۱ تا ۱۶ استفاده شده است. همچنین برای کدهای حاصل از هر مصاحبه، شماره‌گذاری از ۰۱ تا ۹۹ در نظر گرفته شده است. بدین ترتیب شیوه کدگذاری نیز مشخص شد و کدهای اولیه ایجاد گردید. بدین ترتیب که متن مصاحبه‌ها مطالعه شد و کدها مورد به صورت رنگی مشخص شده و شماره لازم به کد مورد نظر اختصاص داده شد.

مرحله ۳. جستجوی تم‌ها: این مرحله شامل دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب تم‌های بالقوه و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب تم‌های مشخص شده است. با توجه به اینکه در این تحقیق در مرحله قبلی با استفاده از روش فراترکیب، دسته‌بندی کلی از مؤلفه‌های افشا در دست می‌باشد، در این مرحله نیز می‌توان تا حدودی از همان دسته‌بندی استفاده کرد.

مرحله ۴. بازبینی تم‌ها: در مرحله دوم اعتبار تم‌ها در رابطه با مجموعه داده‌ها در نظر گرفته می‌شود. در این مرحله دسته‌بندی کلی مورد بازبینی قرار می‌گیرد تا محقق به متناسب‌ترین طبقه‌بندی دست پیدا کند.

مرحله ۵. تعریف و نام‌گذاری تم‌ها: محقق در این مرحله، تم‌هایی را که برای تحلیل ارائه کرده، تعریف کرده و مورد بازبینی مجدد قرار می‌دهد، سپس داده‌های داخل آنها را تحلیل می‌کند.

مرحله ۶. تهیه گزارش: این مرحله شامل تحلیل پایانی و نگارش گزارش است (براون و کلارک، ۲۰۰۶). در این مرحله با گزارش نویسی حاصل از تحلیل تم، چارچوب جامع افشای بومی‌سازی شده تلخیص می‌گردد.

یافته‌های پژوهش

در نگاره (۳) نتایج حاصله تحقیق شامل مؤلفه‌ها و چارچوب افشای اطلاعات ارائه شده است. این نگاره در پاسخ به سوال تحقیق می‌باشد. قابل ذکر است که مؤلفه‌های موجود در صورت‌های مالی نمونه ارائه شده در سال ۱۳۹۷ و همچنین دستورالعمل مربوط به الزامات ناظر بر حاکمیت شرکتی و همچنین ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات توسط موسسات اعتباری که توسط بانک مرکزی ارائه شده‌اند بدلیل سهولت دسترسی به این گزارشات، در کدهای افشای ارائه شده در چارچوب ذیل ارائه نشده است.

چارچوب ارائه شده در پژوهش، افشای اطلاعات در موسسات اعتباری را به ۱۵ بخش تقسیم می‌کند و این دسته به ۳۵ زیربخش جزئی تر طبقه بندی شده‌اند. در این چارچوب سعی شده است که کلیه ابعاد افشا از جمله افشاهای متعارف شامل اطلاعات مالی، حسابداری، بازار و راهبری شرکتی، افشاهای قانونی شامل اطلاعات قانونی و نظارتی موسسه اعتباری و همچنین افشاهای اسلامی مربوط به فعالیت موسسه اعتباری در قالب عملیات بانکی بدون ربا در نظر گرفته شود. این چارچوب زمینه را برای افشای اطلاعات کامل تر در موسسات اعتباری فراهم می‌سازد و می‌تواند تا حدودی فعالیت موسسات را به عملکرد منطبق بر بانکداری بدون ربا سوق دهد.

نگاره (۳): چارچوب افشای استخراج شده

کدهای افشا	مفهوم	مقوله	ردیف
نام شرکت‌های تحت کنترل/ تشریح واحدها و بخش‌های فعال و شرح فرآیندهای موجود/ آدرس وب سایت/ تعداد شعب و سیاست‌های آتی مرتبط با این تعداد/ امکانات بانکداری الکترونیکی/ چند زبانه بودن ارائه اطلاعات در گزارش‌های مالی و وب سایت/ تمرکز جغرافیایی شعب	اطلاعات عمومی		
ماموریت/ چشم‌انداز/ اهداف/ ارزش‌ها/ اثرات راهبرد تجاری بر عملیات جاری/ فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده برای رسیدن به اهداف/ فعالیت‌های انجام شده برای رسیدن به اهداف/ چارچوب زمانی برای رسیدن به اهداف/ چشم‌انداز اقتصادی/ نقاط تمایز - موسسه اعتباری در مقایسه با سایر موسسات/ بیانیه راهبرد و اهداف - عمومی و بازاریابی (گذشته) / بیانیه راهبرد و اهداف - عمومی و بازاریابی (آینده) / اثر راهبرد بر عملکرد آینده/ بحث در مورد عوامل خاص خارجی اثرگذار بر چشم‌انداز موسسه اعتباری (اقتصادی، سیاسی، تکنولوژیکی) / خط مشی اخلاق حرفه‌ای	ماموریت و راهبردها	اطلاعات راهبردی	۱
اطلاعات مربوط به تحصیل و تجزیه/ دلایل توقف و تحصیل/ اثرات تحصیل بر نتایج آینده/ میزان خسارات وارده ناشی از سرقت، اختلاس و حوادث غیرمترقبه/ اطلاعات ادغام با سایر موسسات	رویدادهای اساسی سال گذشته و آینده		
حدود اختیارات و مسئولیت‌های هریک از اعضای هیئت‌مدیره، فرآیند انتخاب و شرایط احراز و گزارش عملکرد هر کدام از آنان/ ساختار مدیران ارشد موسسه اعتباری و مشخصات هریک، حدود اختیارات و مسئولیت‌های هریک، فرآیند انتخاب و شرایط احراز و رویه‌های گزارش دهی آنان/ لیست اعضای کمیته‌های هیئت‌مدیره/ نقش‌ها و مسئولیت‌های کمیته‌های هیئت‌مدیره/ تاریخ و تعداد جلسات کمیته‌های هیئت‌مدیره/ بررسی عملکرد مدیر عامل/ وضعیت یا سمت اعضای موظف/ افشای سابقه و تحصیلات و تجربیات مدیران ارشد/ عضویت اعضای هیئت‌مدیره در هیئت مدیره سایر شرکت‌ها/ حقوق و پاداش اعضا هیئت‌مدیره، مبنای	اطلاعات هیئت‌مدیره و کمیته‌های مدیریت	راهبری شرکتی	۲

ردیف	مقوله	مفهوم	کدهای افشا
۲	راهبری شرکتی	اطلاعات هیئت‌مدیره و کمیته‌های مدیریت	پرداخت پاداش اعضا/ شیوه راهبری موسسه اعتباری و تغییرات آن/ در دسترس بودن صورت‌جلسه مجامع/ اطلاعات و شرح فعالیت‌های صورت گرفته از سوی کمیته مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها/ شرح فعالیت‌های صورت گرفته از سوی کمیته ریسک/ شرح فعالیت‌های صورت گرفته از سوی کمیته تطبیق/ چالش‌های ناشی از فرآیندهای مرتبط با اخذ مجوز از بانک مرکزی و سایر نهادهای نظارتی بازار پول و سرمایه (نظیر اخذ تأییدیه برای اعضای جدید معرفی شده برای هیئت‌مدیره)
		اطلاعات سهامداران	ملیت سهامداران/ تغییرات سهامداران عمده بالای یک درصد/ درصد مالکیت مستقیم و غیرمستقیم هر سهامدار
۳	اطلاعات محیط داخلی و خارجی کسب‌وکار	اطلاعات مربوط به انواع خدمات و محصولات	اطلاعات توصیفی در مورد انواع محصولات و خدمات (مبادله‌ای، مشارکتی) / اطلاعات مربوط به بهبود در کیفیت خدمات به مشتریان/ روش‌های محاسبه سود سپرده‌ها و سود تسهیلات اعطایی
		اطلاعات بخش‌های عملیاتی قابل گزارش	مبنای تقسیم‌بندی بخش‌های مختلف کسب‌وکار در گزارشگری بخشی/ ارائه اطلاعات درباره بخش‌های عملیاتی قابل گزارش به تفکیک درآمدها و هزینه‌های هر بخش (بانکداری قرض‌الحسنه، بانکداری خرد، اختصاصی، شرکتی، بین‌الملل و غیره) / اطلاعات مربوط به تمرکز جغرافیایی اقلام دارایی‌ها و بدهی‌ها و درآمدها بدین شرح: اقلام دارایی بر مبنای محل استقرار، درآمدها و بدهی‌ها بر مبنای محل اقامت طرف حساب در نواحی جغرافیایی
		اطلاعات بازار و محیط رقابتی	سهم بازار کل / تغییرات در سهم بازار/ اندازه بازار و تغییرات آن/ تفکیک جغرافیایی بازار/ تحلیل سهم بازار (مثلاً ثبات در پایداری مشتریان) / تخمین رشد بازار/ تمرکز مشتریان در صنعت فعالیت/ ویژگی‌ها و تحلیل محیط رقابتی/ مزایای رقابتی و موانع ورود به صنعت برای رقبای جدید/ توصیف و تجزیه و تحلیل رقبای افشای نسبت‌های خاص صنعت و مقایسه شرکت با متوسط صنعت/ روند تغییرات صنعت/ شرحی از فرصت‌ها و تهدیدها و اثرات احتمالی/ موانع موجود در راه موسسه اعتباری/ توضیحات کلی در مورد روند آینده صنعت/ پیامدهای مالی، تهدیدها و فرصت‌های ناشی از وضعیت اقتصادی/ اطلاعات در ارتباط با رقبا/ اثر رقابت بر سود/ بررسی اثرات متغیرهای کلان اقتصادی بر وضعیت موسسه اعتباری/

کدهای افشا	مفهوم	مقوله	ردیف
افشای جوایز و بررسی میزان موفقیت موسسه اعتباری توسط سازمان مدیریت صنعتی و سایر نهادهای استانداردگذار و ناظر	اطلاعات بازار و محیط رقابتی	اطلاعات محیط داخلی و خارجی کسب و کار	۳
خط مشی موسسه اعتباری در تحقیق و توسعه بانکداری / مخارج تحقیق و توسعه انجام شده / ماهیت پروژه‌های تحقیقاتی و توسعه / درآمد حاصل از اختراعات و محصولات جدید / رضایت مندی مشتریان / ابداع و حق مالکیت دارایی فکری / سیاست‌های حفظ مشتری / فهرست برندها / سیاست موسسه اعتباری برای تحقیق و توسعه / توسعه محصول جدید / تعداد پرسنل فعال در زمینه تحقیق و توسعه / امکانات تحقیق و توسعه / شیوه ارزش گذاری دارایی‌های نامشهود / نوآوری در بازاریابی / حق اختراع و علائم تجاری	سرمایه فکری		
اطلاعات و آمار مربوط به بهره‌وری نیروی انسانی / میانگین مزایای پایان خدمت هر فرد / ویژگی‌های کیفی کارکنان / علت تغییر تعداد نیروی انسانی / شیوه‌های قدردانی از کارکنان / اطلاعاتی در مورد ایمنی کارکنان / طبقه‌بندی پرسنل براساس منطقه جغرافیایی / طبقه بندی پرسنل براساس جنسیت / سیاست استخدام کارمندان / سیاست موسسه اعتباری برای آموزش پرسنل / طبقه بندی کارکنان برای آموزش / محتوای آموزش‌های پرسنلی / تعداد کارکنان آموزش دیده / مزایای کارکنان / توضیحات مربوط به مزایای با اهمیت پرداختی به کارکنان / میزان رضایت پرسنل / مبلغ صرف شده برای آموزش کارکنان / بیانیه سیاست‌های فرصت برابر برای پرسنل / برنامه کارآموزی برای دانشجویان تازه فارغ التحصیل شده / چالش‌های استخدام / حسابداری منابع انسانی / طرح مالکیت سهام توسط کارکنان / دلایل تغییرات در تعداد پرسنل / تفکیک مزایای نقد و غیر نقد (شامل option‌های اعطایی) برای کارکنان و مدیران / طرح‌های بازنشستگی کارکنان	بخش انسانی سرمایه فکری	۴	
تطابق با شریعت اسلام در زمینه تمامی فعالیت‌های موسسه اعتباری در تجهیز و تخصیص منابع و ارائه خدمات بانکی / تعهد برای فعالیت کردن صرفاً در فعالیت‌های سرمایه گذاری مجاز / تعهد برای فعالیت کردن صرفاً در فعالیت‌های تأمین مالی مجاز / تعهد برای انعقاد قرارداد از طریق عقود اسلامی / مشارکت نداشتن در فعالیت‌های غیرمجاز	رعایت الزامات بانکداری بدون ربا		سرمایه فکری

ردیف	مقوله	مفهوم	کدهای افشا
۵	افشاهای اسلامی	اطلاعات بازار سرمایه	تجزیه و تحلیل عوامل اثرگذار بر قیمت سهام / افشای روند ارزش بازار شرکت / قیمت پایان سال سهام / عملکرد نسبی سهام / برنامه تقسیم سود / سود تقسیم شده / ارزش سرمایه در پایان سال / حجم سهام معامله شده در پایان سال / بازاری از بورس که سهام موسسه اعتباری در آن معامله می‌شود / روند حجم سهام معامله شده در سال / روند قیمت سهام در سال / سود هر سهم حاصل از عملیات اصلی و سایر به تفکیک / مجوزهای دریافتی از بانک مرکزی در موارد مختلف نظیر اجازه برگزاری مجمع / تغییرات سطح بازاری که سهام شرکت در آن معامله می‌شود.
۶	بازار سرمایه	اهم رویه‌ها و استانداردهای حسابداری مورد استفاده	صورت تطابق و پذیرش IAS/IFRS (در صورت استفاده از این استانداردها) / افشای اطلاعاتی در خصوص روش‌های ارزیابی وثایق / افشای نحوه و نرخ محاسبه کارمزد هر یک از خدمات ارائه شده / افشای تغییرات در محاسبه کارمزد نسبت به سال قبل / روش استفاده شده بوسیله بانک‌های اسلامی برای تخصیص سود یا زیان سرمایه‌گذاری‌ها بین صاحبان حساب‌های سرمایه‌گذاری محدود نشده یا معادل آنها / افشای تغییرات در رویه‌های حسابداری
۷	اصول و رویه‌های حسابداری	اطلاعات مربوط به دارایی‌ها	افشای تسهیلات اعطایی توسط بانک‌ها به تفکیک گروه و طبقات اصلی گیرندگان تسهیلات / افشای تسهیلات اعطایی توسط بانک‌ها بر حسب تغییرات طی دوره / افشای تسهیلات اعطایی بر حسب نوع وثیقه / افشای تسهیلات به تفکیک بخش‌های اقتصادی اصلی / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک تاریخ انتشار / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک تاریخ سررسید / افشای اطلاعاتی در خصوص ترکیب پرتفوی وام بر حسب حوزه‌های جغرافیایی / فهرست تسهیلات گیرندگان سررسید گذشته / افشای تسهیلات اعطایی بر حسب وام‌گیرندگان (بانک‌ها، شرکت‌های هم‌گروه، دولت، اشخاص حقیقی و...) / افشای تسهیلات دارای مشکل بر حسب نوع مشکلات / افشای تسهیلات اعطایی توسط موسسه اعتباری به تفکیک نوع (وام‌های دولتی، وام مسکن، وام ازدواج، وام‌های دیگر) / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک نوع / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک اهداف نگهداشت / وام‌ها منهای ذخایر / شیوه تعیین ارزش دارایی‌های ثابت

رده‌بندی	مقوله	مفهوم	کدهای افشا
۷	اصول و رویه‌های حسابداری	اطلاعات مربوط به دارایی‌ها	(ارزش منصفانه یا تاریخی و...) / افشای شیوه ارزیابی و همچنین ارزیابی مجدد وثایق به تفکیک نوع و مبلغ / افشای تسهیلات پرداختی به اشخاص حقیقی و حقوقی که بیش از ۵٪ از منابع بانک را در طی دوره و در پایان دوره در اختیار دارند / مبلغ تسهیلات کلان هر گروه تجاری / افشای تسهیلات و ترهین‌های مربوط به اشخاص دارای ذینفع مشترک به صورت مقایسه‌ای / مبلغ تسهیلات به هر گروه‌های ذینفع واحد / مبلغ و موضوع مطالبات از دولت از محل تسهیلات اعطایی / مبلغ و موضوع تسهیلات تکلیفی از سوی دولت
۸	اطلاعات مربوط به وضعیت مالی و جریانات نقدی	اطلاعات مربوط به دارایی‌ها اطلاعات مربوط به بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام	افشای تسهیلات اعطایی توسط بانک‌ها به تفکیک گروه و طبقات اصلی گیرندگان تسهیلات / افشای تسهیلات اعطایی توسط بانک‌ها بر حسب تغییرات طی دوره / افشای تسهیلات اعطایی بر حسب نوع وثیقه / افشای تسهیلات به تفکیک بخش‌های اقتصادی اصلی / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک تاریخ انتشار / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک تاریخ سررسید / افشای اطلاعاتی در خصوص ترکیب پرتفوی وام بر حسب حوزه‌های جغرافیایی / فهرست تسهیلات گیرندگان سررسید گذشته / افشای تسهیلات اعطایی بر حسب وام‌گیرندگان (بانک‌ها، شرکت‌های هم‌گروه، دولت، اشخاص حقیقی و...) / افشای تسهیلات دارای مشکل بر حسب نوع مشکلات / افشای تسهیلات اعطایی توسط موسسه اعتباری به تفکیک نوع (وام‌های دولتی، وام مسکن، وام ازدواج، وام‌های دیگر) / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک نوع / افشای سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به تفکیک اهداف نگهداشت / وام‌ها منهای ذخایر / شیوه تعیین ارزش دارایی‌های ثابت (ارزش منصفانه یا تاریخی و...) / افشای شیوه ارزیابی و همچنین ارزیابی مجدد وثایق به تفکیک نوع و مبلغ / افشای تسهیلات پرداختی به اشخاص حقیقی و حقوقی که بیش از ۵٪ از منابع بانک را در طی دوره و در پایان دوره در اختیار دارند / مبلغ تسهیلات کلان هر گروه تجاری / افشای تسهیلات و ترهین‌های مربوط به اشخاص دارای ذینفع مشترک به صورت مقایسه‌ای / مبلغ تسهیلات به هر گروه‌های ذینفع واحد / مبلغ و موضوع مطالبات از دولت از

ردیف	مقوله	مفهوم	کدهای افشا	
۸	اطلاعات مربوط به وضعیت مالی و جریانات نقدی	اطلاعات مربوط به دارایی‌ها اطلاعات مربوط به بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام اطلاعات جریانات نقدی و رویدادهای غیر نقدی	محل تسهیلات اعطایی / مبلغ و موضوع تسهیلات تکلیفی از سوی دولت انواع و مانده سپرده‌ها به تفکیک / افشای سپرده‌ها بر حسب تاریخ سررسید / افشای سپرده‌ها به تفکیک مشتریان / کل مبلغ تأمین مالی شده از بازار پولی / کل مبلغ تعهدات بلندمدت (ارائه تفکیک بر حسب نوع) / ذخایر (خالص مبلغ وام‌ها منهای اندوخته‌ها) / سرمایه (نسبت سرمایه، کل سرمایه و نسبت کفایت سرمایه) / ارائه نمودار زمانی بازپرداخت بدهی‌ها / شرایط قراردادی بدهی‌ها / وضعیت مالیات	
			انواع و مانده سپرده‌ها به تفکیک / افشای سپرده‌ها بر حسب تاریخ سررسید / افشای سپرده‌ها به تفکیک مشتریان / کل مبلغ تأمین مالی شده از بازار پولی / کل مبلغ تعهدات بلندمدت (ارائه تفکیک بر حسب نوع) / ذخایر (خالص مبلغ وام‌ها منهای اندوخته‌ها) / سرمایه (نسبت سرمایه، کل سرمایه و نسبت کفایت سرمایه) / ارائه نمودار زمانی بازپرداخت بدهی‌ها / شرایط قراردادی بدهی‌ها / وضعیت مالیات طبقه‌بندی جریانات نقد / افشای دقیق در مورد بخش‌های نقدی سود بخصوص در مورد سود محقق شده از محل تسهیلات تمدید شده	
			اطلاعات ارزی ترازنامه‌ای	افشای نرخ ارز استفاده شده برای تسعیر اقلام ارزی / افشای مبلغ بدهی‌های بلندمدت و کوتاه مدت ارزی و نرخ تسعیر / اهمیت دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی
			اطلاعات درآمدها	درآمد غیر بهره‌ای (خالص درآمد کارمزد و...) / خالص کارمزد عملیات قرض الحسنه / افشای دلایل تغییرات درآمد / تفکیک درآمد بر حسب نوع خدمات / سود حاصل از عملیات اصلی و سایر به تفکیک / نرخ سود تسهیلات تکلیفی
۹	اطلاعات مربوط به عملکرد مالی	اطلاعات ارزی عملیات	محاسبه بهای تمام شده هر کدام از خدمات افشای سود یا زیان حاصل از مبادلات ارزی به تفکیک نوع ارز / تأثیر نوسانات نرخ ارز بر عملیات / افشاهای دقیق در مورد محل و مبلغ درآمدهای ارزی	

کدهای افشا	مفهوم	مقوله	ردیف
ارائه تحلیل‌ها و تفسیرهای مدیریت به صورت کمی / خلاصه‌ای از نکات برجسته فعالیت‌های ۵ سال گذشته و تحلیل آن / بررسی اجمالی عملکرد اقتصادی / عوامل اثرگذار بر فعالیت‌های آتی / موسسه اعتباری / برآورد و تحلیل ریسک‌ها / میزان تحقق بودجه و اهداف / تحلیل تغییر در درآمدها / تحلیل تغییر در سود عملیاتی / تحلیل تغییر در سود ناخالص / تحلیل تغییر در هزینه‌های فروش و اداری و عمومی / تحلیل تغییر در هزینه و درآمد بهره / تحلیل تغییر در سود خالص / تحلیل تغییر در حساب‌های دریافتی / تحلیل تغییر در مخارج سرمایه‌ای یا تحقیق و توسعه / تحلیل تغییر در سهم بازار / مخارج سرمایه‌ای / عوامل اثرگذار اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و قانونی بر آینده موسسه اعتباری / اثرات تکنولوژی بر آینده موسسه اعتباری / اثر استراتژی‌ها بر عملکرد آتی / فرآیند دستیابی به سود پیش‌بینی شده / تعهدات سرمایه‌ای آتی / میزان تحقق اهداف	تحلیل‌ها و تفسیرهای مدیریت	اطلاعات مربوط به عملکرد مالی	۹
افشای اطلاعات کمی در ارتباط با بودجه سال آتی / مفروضات کلی مربوط به پیش‌بینی آینده / پیش‌بینی درآمدها و مفروضات پشتوانه / نگاره مقایسه‌ای عملکرد واقعی و پیش‌بینی شده / تحلیل تغییر در بهای تمام شده خدمات ارائه شده / پیش‌بینی هزینه‌ها و مفروضات پشتوانه / پیش‌بینی سهم بازار / پیش‌بینی مخارج سرمایه‌ای / پیش‌بینی مخارج تحقیق و توسعه / پیش‌بینی مخارج عمومی و تبلیغات / پیش‌بینی‌های کیفی نظیر پیش‌بینی کیفیت سود / اطلاعات طرح‌های توسعه‌ای آتی و مخارج سرمایه‌ای / برآورد مخارج سرمایه‌گذاری در طرح‌ها / افشای برنامه موسسه اعتباری برای اجرا و اتمام پروژه‌ها و زمان بهره‌برداری / پیش‌بینی جریانات نقد	پیش‌بینی‌های مدیریت و مفروضات پشتوانه	تحلیل و تفسیرهای مدیریت	۱۰
بحث و تجزیه و تحلیل مختصر در مورد وضعیت مالی / تحلیل وضعیت نقدینگی	نسبت‌های مالی و تحلیل آنها		
شیوه اعتبارسنجی مشتریان و همچنین اطلاعات راجع به برون‌سپاری این امور	ریسک اعتباری		
اطلاعات ریسک نقدینگی	ریسک نقدینگی		
اطلاعات ریسک عملیاتی / افشای ریسک‌های مربوط به تغییرات فناوری و قانونی / ریسک‌های ناشی از مدل فعالیت و عملیات	ریسک عملیاتی	ریسک‌ها	۱۱

ردیف	مقوله	مفهوم	کدهای افشا
۱۱	ریسک‌ها		بانکداری/ وضعیت بانک از نظر ساختار و شیوه‌های مدیریت ریسک/ ریسک مرتبط با محصول و خدمات/ ریسک فعالیت در محیط‌های برون مرزی
			ریسک رقابت (بازار خدمات)/ ریسک‌های خاص صنعت یا منطقه جغرافیایی
			تطابق با فهرست قوانین و مقررات مالی/ تطابق با الزاماتی که بانک باید طبق آن عمل کند/ تطابق با قانون بانکداری بدون ربا/ دعاوی حقوقی له و علیه بانک/ ریسک افزایش هزینه‌های مالیاتی سال‌هایی که مالیات آن قطعی نشده بخصوص از سال ۹۴ به بعد بدلیل تغییر رویه مالیاتی
			ریسک حقوق مالکانه/ ریسک ایمنی و بیمه/ بلایای طبیعی/ ارتباطات/ ریسک برون‌سپاری امور/ ریسک شهرت و خوشنامی/ بلایای فیزیکی (انفجار و آتش سوزی)/ تغییر در تکنولوژی/ تحلیل‌های انجام شده در خصوص تأثیر هر یک از ریسک‌ها بر اقلام صورت‌های مالی/ نمودار رابطه بین بخش‌های مختلف کسب-و کار و ریسک‌های اصلی هر واحد به تفکیک نام واحد، نوع ریسک و کم، متوسط و زیاد بودن ریسک/ ریسک‌های مرتبط با بکارگیری رویه‌های حسابداری/ ریسک استفاده از تخمین‌ها/ ریسک مرتبط با دارایی‌های وثیقه‌شده در برابر تسهیلات/ مشکلات مالی عمومی/ مشکلات مالی منطقه‌ای/ ریسک سیاسی/ ریسک مربوط به مشتریان/ ریسک عدم ثبات اقتصادی و سیاسی حوزه فعالیت/ افشای طرح گزیر یا طرح بهبود و علاج
	قوانین و مقررات حاکم بر فعالیت	فهرست مهم‌ترین قوانین و مقررات و الزامات حاکم بر صنعت و فعالیت موسسه اعتباری/	
۱۲	محیط قانونی و نظارتی	وضعیت قانونی و نظارتی موسسه اعتباری	تعداد دفعات و نتیجه نظارت و بازرسی از سوی بانک مرکزی
		مسئولیت‌های اجتماعی در برابر ارائه محصول و خدمت به جامعه	تمرکز بر حداکثرسازی عایدات سهامداران/ شرایط بازپرداخت‌های معوق و مشتریان ورشکسته و اجتناب از شرایط سخت/ عدالت در تعالی خدمات مشتریان/ ایجاد شعب بانوان/ ایجاد فرصت شغلی/ انواع فعالیت‌های قرض‌دهی-خاص/ انواع فعالیت‌های قرض‌دهی-

ردیف	مقوله	مفهوم	کدهای افشا
۱۲	محیط قانونی و نظارتی	مسئولیت‌های اجتماعی در برابر ارائه محصول و خدمت به جامعه	عمومی / بیانیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی / شیوه حمایت از منافع سهامداران و بستنکاران / شیوه حمایت از حقوق کارکنان / حمایت از مشتریان / مشکلات موجود در پاسخگویی اجتماعی / سایر موارد مربوط به رعایت عدالت در کسب و کار / برخورداری از کنترل کیفیت و ایزو / بررسی شکایات مشتریان / فعالیت‌های سرمایه‌گذاری - عمومی / پروژه‌های تأمین مالی - عمومی / استخدام افراد ناتوان
۱۳	خدمات	اقدامات فرهنگی و خیرخواهانه	توضیحاتی در مورد اهداف و اقدامات اجتماعی بانک و مشارکت - های اجتماعی / کمک به خیریه / اقدامات بشردوستانه عمومی / مشارکت در کمپین‌های اجتماعی دولت / کمک در زمینه برنامه‌های اجتماعی (بهداشت و آموزش) / حمایت از سازمان‌های بشردوستانه که منافی برای جامعه فراهم می‌کنند / افشای منابع و مصارف وجوه و وام‌ها (قرض الحسنه) / سایر فعالیت‌های خیرخواهانه (منابع و مصارف آن) / مشارکت کارکنان در برنامه‌های اجتماعی (خیریه) / فعالیت‌های ورزشی / برگزاری کنفرانس‌های اقتصاد اسلامی / عوامل اثرگذار اجتماعی بر آینده موسسه اعتباری
	اجتماعی و فرهنگی	اقدامات مثبت و منفی زیست محیطی	برنامه‌های اجرایی و سیاست‌های داخلی حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار / مبلغ و ماهیت فعالیت و کمک‌های مالی برای حفاظت از محیط زیست / بحث در مورد کیفیت محصولات و خدمات ارائه شده / طرح‌هایی که بوسیله بانک تأمین مالی شده و ممکن است منجر به صدمه به محیط زیست شود / برنامه‌های کاهش آلودگی / برنامه‌های پیشگیری و حمایتی زیست محیطی / برنامه‌های حفاظت و بازیافت / نگهداری از منابع طبیعی / استفاده از منابع انرژی جدید / نگهداری و ذخیره انرژی / شناسایی و توسعه منابع انرژی جدید / جوایز دریافت شده بوسیله موسسه اعتباری در ارتباط با بهترین شیوه عمل‌های اجتماعی و زیست محیطی
۱۴	اطلاعات زیست محیطی	سایر افشاها	تعدیلاتی که موسسه برای کسب مجوز برگزاری مجمع از بانک مرکزی انجام داده
۱۵	سایر		

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی مؤلفه‌های افشای استخراج شده نشان می‌دهد که در زمینه‌هایی نظیر مأموریت و راهبردها، الزامان بانکداری بدون ربا، خدمات اجتماعی و فرهنگی، اطلاعات زیست‌محیطی، اطلاعات مربوط به رویدادهای اساسی سال گذشته و آینده، سرمایه فکری، اطلاعات محیط رقابتی، تحلیل‌ها و تفسیرهای مدیریت اطلاعات بااهمیتی وجود دارد که در چارچوب‌های ارائه شده از سوی نهادهای ناظر کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. درحالی‌که با توجه به تحقیقات معتبر بین‌المللی و نظر خبرگان صنعت بانکی، به نظر می‌رسد که اینگونه اطلاعات نقش به‌سزایی در تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان دارند.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش سعی شده است که از طریق ارائه چارچوب جامع افشا در موسسات اعتباری، مؤلفه‌هایی از افشا ارائه گردد که گرچه برای تصمیمات استفاده‌کنندگان مهم و اثرگذار هستند، اما کمتر مورد توجه موسسات اعتباری و حتی نهادهای ناظر مثل بانک مرکزی و بورس اوراق بهادار قرار گرفته‌اند. به طور کلی در راستای رفع مشکلات موسسات اعتباری در سطوح مختلف، می‌توان اقدامات اثرگذاری انجام داد. در کلان‌ترین سطح سیاستگذاری‌های صحیح از سوی دولت و مجلس، می‌تواند پاره‌ای از مشکلات صنعت بانکداری را حل کند. همچنین در سطح مقررات و نظارت، نهادهایی نظیر بانک مرکزی و سازمان بورس اوراق بهادار می‌توانند از طریق انتشار دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها و فرمت‌های گزارشگری مناسب و نظارت دقیق‌تر و هدفمندانه‌تر بر اجرای مفاد ابلاغ شده، وضعیت این صنعت را تا حدودی بهبود دهند. همچنین در سطح عملیاتی نیز بانک‌ها از طریق رعایت کامل مفاد قانون علمیات بانکی بدون ربا و همچنین سایر دستورالعمل‌های ابلاغی و افشای مکفی اطلاعات برای استفاده‌کنندگان می‌توانند وضعیت اقتصادی این بخش را بهبود بخشند.

در این تحقیق سعی شده است که از طریق ارائه چارچوب جامع افشا در موسسات اعتباری، مؤلفه‌هایی از افشا را ارائه نماید که گرچه برای تصمیمات استفاده‌کنندگان مهم و اثرگذار هستند، اما کمتر مورد توجه موسسات اعتباری و حتی نهادهای ناظر مثل بانک مرکزی و بورس اوراق بهادار قرار گرفته‌اند. لذا ما حاصل این تحقیق به نوعی در بهبود محتوای بخشنامه‌ها و فرمت‌های نهادهای ناظر می‌تواند مورد توجه قرار گیرد و همچنین توسط موسسات اعتباری نیز به طور مستقیم و به عنوان یک مسیر راهنما برای بهبود شفافیت در گزارشگری می‌تواند

استفاده شود. بنابراین حاصل این تحقیق در دو سطح از سه سطح مطرح شده در بالا می‌تواند به رفع مشکلات صنعت بانکداری کمک نماید.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که یافته‌های پژوهش با پژوهش‌های داخلی کرمی و صدیقی (۱۳۹۴) و حاجیان و همکاران (۱۳۹۶) انطباق دارد. گرچه هدف این پژوهش طبقه‌بندی افشای اطلاعات به صورت روشمند نبوده است، اما برخی مؤلفه‌های افشای مورد استفاده در آن با طبقه بندی ارائه شده در پژوهش جاری مشابه است و نتایج این تحقیق را تأیید می‌کند.

همچنین در پژوهش‌های خارجی نیز تحقیقات اغلب به دسته‌بندی‌های خاص افشا در یک بخش پرداخته‌اند که این تحقیق نیز از بسیاری از این تحقیقات جهت ارائه یک طبقه‌بندی جامع تر برای افشا بهره‌برده است و با نتایج این پژوهش‌ها نظیر احمد حاجی و مهدغزالی (۲۰۱۳)، اوساما و فاطیما (۲۰۱۰)، هتای (۲۰۱۲)، ایوردانا (۲۰۱۶) و سایر پژوهش‌های مورد استفاده در فرآیند فراترکیب، دارای مشابهت‌هایی می‌باشد.

با توجه به یافته‌های تحقیق، پیشنهاداتی در راستای بکارگیری این نتایج در حالت عملی به شرح زیر ارائه می‌گردد:

۱- توصیه می‌گردد که نهادهای نظارتی، افشای موارد مهم و اساسی را در قالب صورت‌های مالی سالانه الزام‌آور کنند. زیرا افشای اطلاعات در سایر گزارشات طبق نظر خبرگان بانکی، از ضمانت اجرایی کمتری در موسسات اعتباری برخوردار خواهد شد و به عبارتی، کمتر مورد توجه و رعایت این موسسات قرار می‌گیرد.

۲- در فرمت‌های ارائه شده برای افشای اطلاعات نظیر گزارش تفسیری مدیریت، علاوه بر اطلاعات کیفی می‌بایست بر افشای اطلاعات کمی نیز تأکید گردد. زیرا الزام به افشای اطلاعات عمدتاً کیفی، دست‌نشان را برای افشای محدود و مبهم باز می‌گذارد.

همچنین به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی با توجه به چارچوب افشای تدوین شده، با وزن‌دهی مؤلفه‌های افشا در موسسات اعتباری، و وضعیت افشا در موسسات اعتباری کشور را مورد پژوهش قرار گیرد. با توجه به اینکه در این تحقیق، تدوین چارچوب جامع افشا از طریق بومی سازی با نظر خبرگان بانکی مورد توجه قرار گرفته است و امکان بررسی فزونی

منافع بر مخارج کلیه شاخص‌های افشا در این تحقیق بدلیل محدودیت زمانی مقدور نمی‌باشد، پیشنهاد می‌گردد که در پژوهش دیگری، این موضوع بررسی گردد.

پی‌نوشت

۱	Owusu-Ansah	۹	Shahul Hameed
۲	chung	۱۰	Sherif
۳	Omaima	۱۱	Sandelowski & Barros
۴	Iatridis	۱۲	Braun & Clarke
۵	Lang & Lundholm	۱۳	Kvale
۶	Verrecchia	۱۴	Ahmed Haji & Mohd Ghazali
۷	Ousama & Fatima	۱۵	Htay
۸	Baumann & Nier	۱۶	Abeywardana

منابع

- بدری، احمد؛ زمان زاده، حمید. (۱۳۹۶). تحلیل آثار ناترازی ترازنامه نظام بانکی بر متغیرهای پولی و راهکارهای تعدیل این ناترازی. فصلنامه پژوهش‌های پولی و بانکی، ۳۴، ۶۲۱-۶۵۶.
- تقی‌نجاج، غلامحسین؛ بحری‌ثالث، جمال؛ قادری، قدرت. (۱۳۹۷). تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی بر عملکرد مالی بانک‌ها با تأکید بر نقش تعدیل‌کنندگی کیفیت افشاء. فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی، ۴ (۷)، ۱۵۱-۱۲۷.
- جمشیدی، سعید (۱۳۹۱). بانکداری اسلامی (چاپ اول). تهران: انتشارات گپ.
- حاجیان، نجمه؛ رحمانی، علی؛ انواری رستمی، علی اصغر؛ آذر، عادل. (۱۳۹۶). ارائه شاخص رتبه‌بندی شفافیت اطلاعاتی برای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه پژوهش‌های نوین حسابداری و حسابرسی، ۱ (۴)، ۳۸-۹.
- دل‌قندی، ابوالفضل. (۱۳۷۶). بررسی ساختارهای مالی و حسابداری عملیات بانکی بدون ربا. مجموعه مقالات هشتمین همایش بانکداری اسلامی، تهران.
- رحمانی، علی؛ بشیری منش، نازنین. (۱۳۹۳). مروری بر ادبیات افشای اطلاعات در ایران. مجله پژوهش حسابداری، ۴ (۱۵)، ۶۷-۳۵.

- رضوی زاده، ندا؛ محمد پور، احمد. (۱۳۸۹). بر ساخت تفسیری تجربه زیسته خیران مدرسه ساز. مجله راهبرد فرهنگ، ۳ (۱۰)، ۴۱-۶۵.
- سازمان بورس و اوراق بهادار (۱۳۸۶). آیین نامه راهبری شرکتی. تهران: انتشارات سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۸). روش تحقیق در علوم رفتاری. تهران: نشر آگه.
- صدیقی خویدک، فریده. (۱۳۹۴). سطح افشا و عوامل تعیین کننده آن در بانکها با تأکید بر سازوکارهای راهبری شرکتی و محوریت اسلامی. پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه تهران، تهران.
- عالیپور، عزیز. (۱۳۶۵). افشا در گزارشگری مالی (چاپ اول). تهران: نشر سازمان حسابرسی. عبداللهی، حسین؛ تقی نتاج، غلامحسین؛ موسویان، سیدعباس. (۱۳۹۶). الگوی مطلوب حسابداری متناسب با نظام بانکداری بدون ربا. فصلنامه اقتصاد اسلامی، ۱۷ (۶۸)، ۱۸۴-۱۵۳. فرزانه کندری، نرگس؛ شامی زنجانی، مهدی؛ مانیان، امیر؛ حسن زاده، علیرضا. (۱۳۹۷). ارائه چارچوبی برای تبیین شایستگیهای مدیر ارشد دانش با روش فراترکیب. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۴ (۹۴)، ۱۴۵۰-۱۴۱۸.
- فخاری، حسین؛ فلاح محمدی، نرگس. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر افشای اطلاعات بر نقدشوندگی سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۱ (۴)، ۱۶۳-۱۴۸.
- کاشانی پور، محمد؛ زنجیردار، مجید؛ پارچینی پارچین، سیدمهدی؛ بابازاده، سیدجواد. (۱۳۹۲). رابطه بین افشای اختیاری و مکانیزم های حاکمیت شرکتی. پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۵ (۱۹)، ۶۸-۴۳.
- مرادی، محمد. (۱۳۹۳). طراحی مدل کیفیت سود در بورس اوراق بهادار تهران: با تأکید بر نقش اقلام تعهدی. مجله تحقیقات حسابداری و حسابرسی، ۷ (۲۵)، ۹۹-۷۶.
- موسی خانی، محمد؛ مانیان، امیر؛ محمودی، جعفر؛ حسن کارگر محمد. (۱۳۹۶). ارائه چارچوب جامع راهبری فناوری اطلاعات و بومی سازی آن برای صنعت خودروی ایران. مدیریت فناوری اطلاعات، ۹ (۱)، ۱۶۵-۱۴۳.

ولی‌پور، هاشم؛ طالب‌نیا، قدرت‌اله؛ احمدی، رضا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر سطح افشای اختیاری بر مربوط بودن ارزش اطلاعات حسابداری. فصلنامه حسابداری مدیریت، ۷(۲۱)، ۷۱-۸۱.

یوسفی، مجید؛ اسماعیلی؛ جواد. (۱۳۸۶). مدیریت ریسک در بانکداری الکترونیک و چالش‌های آن در ایران. اولین کنفرانس جهانی بانکداری الکترونیکی، تهران.

Abeywardana, Erandi ; K. M. Panditharathna. (2016). The extent and determinants of voluntary disclosures in annual reports: Evidence from banking and finance companies in Sri Lanka research. *Journal of Finance and Accounting*, 5 (4) , 147-162 .

Alivar, Aziz.(1986) .Disclosure in financial reporting. Tehran: Auditing organization. (In Persian)

Abdollahi, hossein; Taghinataj, gholamhassan; Mousavian, Abbas.(2017) . Desirable accounting model suitable for a usury-free banking system. *Journal of Islamic economics*, 17 (68) , 153-186. (In Persian)

Badri, Ahmad; Zamanzadeh, hamid.(2017) .Neutralization analysis of banking system balance sheet on monetary variables and modalities of this neutralization. *Journal of Monetary and Banking Research*, 10 (34) , 621-656. (In Persian)

Baumann, Ursel ; W. Nier, Erlend. (2004). Disclosure, volatility, and transparency: An empirical investigation into the value of bank disclosure. *Economic Policy Review*, 10 (2) , 176-189 .

Braun, v and Clarke, v. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology Journal*, 2 (1) , 123-140.

Dalghandi, Abolfazl.(1997) .Investigating the financial and accounting structure of usury-free banking. Eighth Islamic Banking Conference, Tehran. (In Persian)

Fakhari, Hossein; Fallah mohammadi, Narges. (2009). Investigating the effect of disclosure on stock liquidity. *Journal of Accounting Research*, 1 (4) , 148-163. (In Persian)

Farzaneh Kondori, Narges; Shami Zanjani, Mehdi; Manian, Amir; HasanZadeh, Alireza (.2018 .) Presenting a framework for explaining the competencies of chief knowledge officer through Meta-Synthesis method. *Journal of Information and Prossesing Management*, 33 (4) , 1418-1450. (In Persian)

Ahmed Haji, A ; and Anum Mohd Ghazali, N. (2013). The quality and determinants of voluntary disclosures in annual reports of Shari'ah compliant companies in Malaysia. *Humanomics*, 29 (1) , 24-42 .

Hajiyan, Najmeh; Rahmani, Ali; Anvari Rostami, Aliasghar; Azar, Adel.(2018) . Preparing information transparency rating index in Iran. *Jornal of New Research in Accounting and Auditing*, 1 (4) , 9-38. (In Persian)

- Htay, S. N. & Rashid, A. (2012). The Impact of corporate governance on the voluntary accounting, *International Review of Business Research Papers*, 8 (1) , 196 – 210 .
- Jamshidi, saeed.(2012) .Islamic banking. Tehran: gap. (In Persian)
- Kvale Steinar. (1996) .Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing. California: Sage Publications .
- Moradi, Mohammad.(2014) .Presentation of earnings quality model in Tehran stock exchange: Emphasizing on the role of accruals. *Journal of Accounting and Auditing Research*, 7 (25) , 76-99. (In Persian)
- Mousa khani, Mohammad; Manian, Amir; Mahmoodi, Jafar; Kargar, Mohammad Hasan.(2018) .A comprehensive framework for information technology governance and localizing it for automotive industry of Iran. *Journal of Information Technology Management*, 9 (1) , 141-165. (In Persian)
- Ousama, A. A. & Fatima, A. H. (2010). Voluntary disclosure by Shariah approved companies: an exploratory study. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 8 (1) , 35-49 .
- Owusu-Ansah, S. (1998). The impact of corporate attributes on the extent of mandatory disclosure and reporting by listed companies in Zimbabwe. *International Journal of Accounting*, 33 (5) , 605–631 .
- Rahmani, Ali; Bashirimanesh, Nazanin.) 2014 .) A review of the literature on disclosure in Iran. *Journal of Accounting Research*, 4 (15) , 35-67. (In Persian)
- Razavizadeh, Neda and Mohamadpoor, Ahmad) .2010). Interpretation of experience in the construction of the school building. *Journal of Culture Strategy*, 3 (10) , 17-34 .
- Sandelowski, M. and Barros, J. (2007). *Handbook for synthesizing Qualitative Research*. Springer Publishing Company Inc .
- Sarmad, Zohreh; Bazargan, Abas; Hejazi, Elaheh.) 2009 .) Research method in Behavioral Science, Tehran: Agah Publication. (In Persian)
- Securities & Exchange organization. (2007). *Corporate governance regulation*. Tehran: Securities & Exchange organization publication. (In Persian)
- Sedigi, Faride.) 2015 .) Disclosure level and its determinants in Banks with emphasis on corporate governance mechanisms and Islamic centrality. Master's Thesis for Accounting, Tehran University, Tehran. (In Persian (
- Shahul Hameed & Ibrahim, M) .2004). Alternative disclosure and performance measures for Islamic banks .Second Conference on Administrative Sciences, International Islamic university Malaysia .

- Sherif, Ismail .(2015). Accountability practices of Islamic banks: A Stakeholders' Perspective, (A Doctoral Thesis) , Plymouth University, New Hampshire, United Kingdom .
- Tagi Nataj, Gholamhasan; Bahri Sales, Jamal ;Ghaderi, Ghodrat.(2018) .The impact of corporate governance quality on the financial performance of banks with emphasis on the moderating role of disclosure quality. *Journal of Islamic Banking & Financial Research*, 4 (7) , 127-151. (In Persian)
- Usefi, Majid; Esmaeli, Javad.) 2007 .)Risk management in electronic banking and its challenges in Iran. *First International Conference on Electronic Banking*, Tehran. (In Persian)